

ลัวะ

ลัวะ หรือลัวะว้า เป็นเจ้าของถิ่นเดิมภาคเหนือก่อนที่ไทยเราจะอพยพลงมาสู่แคว้นสุวรรณภูมิ ตามตำนานของเชียงรายได้บันทึกไว้ว่า ชาวลัวะจำเคยมีอำนาจปกครองไทยสมัยหนึ่ง แต่ต่อมาภายหลังได้เกิดการต่อสู้รบพุ่งกัน ไทยประสบชัยชนะได้ฆ่าฟันขับไล่และทำลายล้างชาติลัวะ ชาวลัวะหรือลัวะเป็นจำนวนไม่น้อยที่หนีกระจัดกระจายไปอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง อาศัยอยู่ในบริเวณห่างไกลจากเขตเจริญ โดยตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นหมู่บ้านเฉพาะพวกของเขา ครั้นบ้านเมืองย่างเข้าสู่ความเจริญโดยมีถนนหนทางติดต่อไปมาทั่วถึงกัน รัฐบาลไทยได้ขยายการศึกษาแพร่หลายออกไป บรรดาลูกหลานชาวลัวะซึ่งนับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่ดั้งเดิม และมีชนบทรรมนิยมประเพณีคล้ายคลึงคนไทยเผ่าอื่น ๆ ก็กลายเป็นชาวเหนือมากขึ้นทุกที ซึ่งอาจทำนายได้ว่าอนาคตอันใกล้นี้ชาวลัวะจะต้องสิ้นสูญชาติไปอย่างแน่นอน

ในจังหวัดเชียงรายเท่าที่ทราบมีหมู่บ้านชาวลัวะอยู่ 5 แห่งด้วยกัน คือ อำเภอเมือง 2 หมู่บ้าน อำเภอพาน 2 หมู่บ้าน อำเภอเวียงป่าเป้า 1 หมู่บ้าน สำหรับอำเภอเมืองมีอยู่ในเขตตำบลบัวสลี 1 แห่ง กับตำบลแม่กรณ์ 1 แห่ง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกตำบลนี้ แต่ละแห่งมีประมาณ 20 หลังคาเรือน

ชาวลัวะที่อยู่ทางทิศตะวันออกบ้านฮ่องขุนตำบลบัวสลีอำเภอเมืองเชียงราย นั้นตั้งหมู่บ้านบนที่ราบเชิงเขาตอขุย ปลูกบ้านเรือนหลังเล็ก ๆ แบบชาวเหนือที่ตัดคดตามชนบท คือมีบ้านฝาसान ชัดตะะ ห้องครัวอยู่ต่างหากต่อจากห้องนอน มีระเบียงและชานนอกชายคา โรงวัวควาย เล้าไก่ ยุ่งข้าวอยู่ห่างกัน

ครกตำข้าวเขาเอาไม้สูงประมาณ 1 เมตร มาเจาะลึกลงไปประมาณ 1 คืบ ใช้ตำด้วยมือตั้งครกไว้ใกล้บันไดเรือนในร่มชายคาบางบ้านใช้ครกกระเดื่องตำด้วยเท้า ได้ถุ่นเรือนเตี้ยใช้เก็บบ้าน และใช้เครื่องหีบเมล็ดฝ้ายด้วยมือ ทุกหมู่บ้านมีวัดทางศาสนาพุทธ มีพระภิกษุสามเณร การเทศน์ใช้ภาษาชาวเหนือ หนังสือจารึกบนใบลานที่ใช้เทศน์ก็เป็นอักษรพื้นเมืองเหนือ

ชาวลัวะ มีชนบทรรมนิยมเครื่องแต่งกายต่างกับชาวเหนือ ผู้ชายนุ่งผ้าพื้นใจกระเบนหรือใส่ถุงผู้หญิงสวมเสื้อสีดำออกแขนยาว ปักเป็นแผ่นใหญ่ที่หน้าอกตามแถวกระดูก และแถวกระดูกรอบคอ ปักที่ชายแขนเสื้อตรงข้อมือทั้งสองข้างและที่ได้ตะโพกรอบเอวด้วยดินเลื่อม ไหมเงินคล้ายเสื้อขุนนางไทยโบราณ ผ้าขึ้นติดผ้าขาวสลับดำเล็ก ๆ ตอนกลางเป็นริ้วลาย ชายขึ้นติดผ้าสีดำกว้างประมาณ 1 ศอก ตามปกติผู้หญิงอยู่บ้านไม่ค่อยสวมเสื้อชอบเปิดอกเห็นกัน ถ้าเข้าไปในเมืองก็จะสวมเสื้อแต่งกายอย่างชาวเหนือ ถ้าออกไปหาผักตามป่า เอาผ้าขาวโพกศีรษะสะบายกระbungกันลึกโดยเอาสายเชือกคล้องศีรษะตรงเหนือหน้าผาก ใส่คาดครองรับน้ำหนักอีกชั้นหนึ่ง ไม่สวมเสื้อแต่ดึงผ้าขึ้นขึ้นไปเหน็บปิดเหนือถันแบบนุ่งผ้ากระโจมอก เวลาเดินนำกลัวผ้าขึ้นหลุด แต่ไม่เคยปรากฏเพราะเหน็บแน่นไปไหนถือกล้องยาทำด้วยรากไม้ไผ่เป็นประจำ เสื้อของผู้ชายอย่างเดียวกันกับผู้หญิง แต่ไม่ปักดอกกลดลายที่คอเสื้อและชายเสื้อ เครื่องแต่งกายดังกล่าวนี้ปัจจุบันไม่ใช้กันแล้ว หันมานิยมเสื้อเชิ้ตแขนยาวผ่าอกกลาง กางเกงจันธรรมดา แต่ผู้ชายที่นุ่งผ้ากระเบนยังมีอยู่บ้าง

ชาวลัวะ มีอาชีพทางสิกรรม ทำนา ไร่ สวน เลี้ยงสัตว์จำพวกวัว ควาย หมู ไก่ หมูของเขาปล่อยให้หากินตามบริเวณบ้าน ถ้าฤดูข้าวเหลืองจึงนำมาขังไว้ในคอก เวลาว่างก็ทอผ้า ตำข้าว จักสาน เช่น กระbung ตะกร้า ฯลฯ

ฤดูแล้งชอบเข้าป่าล่าสัตว์ เมื่อได้สัตว์ป่ามาหนึ่งตัวผู้ล่าแบ่งเอาไว้ครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งนำไปมอบให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านตีเกราะสัญญาณเรียกชาวบ้านมาแบ่งกันไปจนทั่วทุกหลังคาเรือน การปลูกสร้างบ้านเรือนชาวบ้านช่วยกันทั้งหมู่บ้านไม่ต้องจ้าง

การนับวันเดือนปีของชาวลัวะ ผิดกับชาวเหนือและไทยภาคกลาง คือเดือน 4 ของลัวะเป็นเดือน 5 ของไทย แต่ชาวเหนือถือเป็นเดือน 6 การนับเดือนของลัวะอย่างเดียวกันกับชาวไทยใหญ่ และชาวหลวงพระบาง ชาวลัวะมีนิยายประวัติประจำชาติ ซึ่งได้ทราบจากปากคำท่านผู้เฒ่าชาวลัวะบ้านลัวะ ตำบลบัวสี อำเภอมืองเชียงราย ว่าเดิมพญาลัวะกับพญาไตเพื่อนเกลอกัน ต่อมาพญาไตยกกองทัพไปรบกับพญาแมนตาตอก ซึ่งเป็นพญาอันยิ่งใหญ่ของบรรดาผีปีศาจทั้งปวง พญาไตพ่ายแพ้ต่ออิทธิฤทธิ์ของพญาแมนตาตอก จึงมาหลบซ่อนตัวอยู่กับพญาลัวะ พญาแมนตาตอกติดตามหาจนไปถึงบ้านลัวะ แต่ถูกพญาลัวะกล่าวปฏิเสธว่า ไม่พบเห็นพญาไต พญาไตจึงเป็นหนี้บุญคุณพญาลัวะ ลัวะกับไตจึงเป็นชนชาติคู่เคียงกันนับตั้งแต่นั้นมา

ชาวลัวะ นอกจากนับถือศาสนาพุทธ ยังนิยมนับถือผี มีการถือผีเสื้อบ้าน ส่งเคราะห์ ผูกเส้นด้าย ข้อมือถือขวัญ เวลาเจ็บป่วยใช้ยารากไม้สมุนไพร เสกเป่า และทำพิธีฆ่าไก่เซ่นผี ถ้าตายก็จะทำพิธีอย่างชาวเหนือ มีพระสงฆ์สวดมนต์ บังสกุล เอาศพไปป่าช้า ผังมากกว่าเผา แต่ถ้าตายอย่างผิดธรรมชาติเผาให้สิ้นซากไป

ในวันงานพิธีเลี้ยงผีเสื้อบ้าน (ผีหมู่บ้าน) เขาทำขุมประตูลานไม้เป็นรูปรัศมี 8 แฉกติดไว้ ห้ามไม่ให้คนต่างถิ่นเข้าสู่เขตหมู่บ้าน เครื่องหมายนี้ชาวเหนือเรียกว่า “ตาแหลว” ซึ่งชาวไทยกลางเรียก “เฉลว” เขาปิดบ้านทำพิธีเลี้ยงผีเสื้อบ้าน 1 วัน ถ้าเดินทางไปพบเครื่องหมายเฉลวนี้แล้วต้องหยุดอยู่ มีธุระอะไรก็ตะโกนเรียกชาวบ้านให้ไปพูดกันที่ตรงนั้น เช่น ขอดื่มน้ำหรือเดินหลงทางมา ถ้าขึ้นเดินล่องลำเขตหมู่บ้านของเขาจะถูกปรับเป็นเงิน 5 บาท ถ้าไม่ยอมให้ปรับเขาบังคับให้ค้างแรม 1 คืน เวลาเกิดมีโรคสัตว์ระบาด หรือใช้พรพิษเกิดขึ้นแก่คนภายในหมู่บ้านของเขา เขาจะปิดเฉลว หรือเครื่องหมายห้ามเข้าหมู่บ้านเช่นเดียวกัน

ภาษาของชาวลัวะไม่เหมือนภาษาไทยเลย ทั้งไม่คล้ายคลึงภาษาของชนชาติใด เข้าใจว่าเป็นชนชาติหนึ่งต่างหาก เช่น คำว่ากิน ชาวลัวะว่า จ่า แมว ว่า อังแมง หมู-ว่า สุนัข-ชื่อ ไฟ-มีท้อ น้ำ-लग ลูก-อังยะ เมีย-ขามบ๊ะ ผัว-อังบลอง อยู่ใกล้-อังต้อ อยู่ไกล-อังเวอ บ้านท่านอยู่ที่ไหน-อาสง่างของเด่งแง รับประทานอาหารกับอะไร-ไม้ เจอจ่าแอ รับประทานอาหาร-ห่างจ่า ไปเที่ยวไหนมา-เก็งบ่แอ ไปไหน-อาละเก็งแอ ฯลฯ

แต่ถ้าเป็นคำที่เรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เรียกเป็นภาษาชาวเหนือทั้งสิ้น ตลอดจนชื่อก็อย่างชาวเหนือ เช่น บัวจัน คำป็น พรหมา ฯลฯ เข้าใจว่าชื่อเดิมของลัวะนั้นไม่ได้เรียกกันดังนี้ มานิยมใช้ชื่อแบบชาวเหนือภายหลัง ส่วนชื่อเครื่องใช้นั้นสมัยโบราณเครื่องใช้แบบปัจจุบันชาวลัวะไม่มีใช้และรู้จัก เมื่อชื่อไปก็เลยเรียกชื่อตามชาวเหนือเรียก อาศัยที่อยู่ใกล้เคียงชาวเหนือขนบธรรมเนียมจึงคล้ายชาวเหนือ เพราะชนชาตินี้ถูกกลืนง่ายที่สุด ดังปรากฏว่า ลัวะที่อยู่ในเขตไทยใหญ่ได้กลายเป็นชาวไทยใหญ่โดยมาก

ขนบธรรมเนียมในการเที่ยวสาวชาวลัวะ เขาจะหยุดการทำงานในวันพระ ตลอดจนการเที่ยวสาวก็พลอยงดเที่ยวไปด้วย การเที่ยวสาวขึ้นไปนั่งสนทนาเกี้ยวพาราสีหญิงสาวบนบ้าน เมื่อหญิงสาวพอใจรักใคร่จะลวงเก็นเอาเป็นภรรยาได้โดยใส่ผีเป็นเงิน 12 บาท ครั้นแล้วต้องไปทำงานให้พ่อตาแม่ยายเป็นเวลา 1 ปี ถึง 3 ปี จึงแยกปลูกบ้านเรือนต่างหากได้ ในปีแรกจะแยกเอาภรรยาไปอยู่บ้านตนหรือปลูกบ้านอยู่ต่างหากไม่ได้เป็นอันขาด อย่างน้อยต้องรับใช้งานพ่อตาแม่ยาย 1 ปี เพราะต้องการใช้แรงงานบุตรเขย

การเดินทางไปบ้านลัวะ ตำบลบัวสลี อำเภอเมืองนั้น ออกจากตัวเมืองเชียงราย โดยรถยนต์ตามถนน
ประธาธิบดีเชียงราย-พานทางทิศใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร ก็ถึงบ้านฮ่องซุ่น ซึ่งมีตลาดประจำตำบลที่ใหญ่โตแห่งหนึ่ง
แล้วลงเดินแยกไปทางทิศตะวันออกมุ่งตรงไปสู่ดอยปูย ตามเส้นทางเดินเท้าใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง ก็ถึงหมู่บ้านลัวะดอยปูย
ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ราบริมเชิงเขา ประมาณ 20 หลังคาเรือน ชาวลัวะเหล่านี้เวลาอยู่ระหว่างพวกเขาด้วยกันพูดภาษาลัวะ
และแต่งกายแบบครึ่งลัวะครึ่งชาวเหนือ แต่ถ้ามาในเมืองแล้วแต่งกายแบบชาวเหนือ จะไม่มีผู้ใดทราบว่าเขเป็นชาวลัวะ
แม้แต่วชาวเชียงรายเองน้อยคนที่ทราบว่ามชาวลัวะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันกับที่พวกเขาอาศัยอยู่.